

Марк МИРОНЕНКО

*Національна академія державного управління
при Президентіві України***ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ УПРАВЛІННЯ
РОЗВИТКОМ РЕГІОНУ**

Обґрунтовуються теоретичні основи управління соціально-економічним розвитком. Розглядається місце державного регулювання у розвитку регіонів. Вивчаються різні погляди на поняття регіону. Наводиться характеристика теоретичних поглядів на концепції розвитку регіону.

Ключові слова: управління, регіон, регулювання, регіональна економіка, міжрегіональна економічна взаємодія.

Марк Мироненко. Теоретические основы управления развитием региона

Обосновываются теоретические основы управления социально-экономическим развитием. Рассматривается место государственного регулирования в развитии региона. Изучаются разные взгляды на понятие региона. Дается характеристика теоретических взглядов на концепции развития региона.

Ключевые слова: управление, регион, регулирование, региональная экономика, межрегиональное экономическое взаимодействие.

Mark Myronenko. Theoretical basis of management of the region development

The theoretical foundations of socio-economic development are justified. The place of state regulation in development of regions is considered. Different views on the definition «region» are analyzed. It is given a characteristic of theoretical views on the concept of region development.

Key words: management, region, regulation, regional economics, inter-regional economic cooperation.

Перспективи розвитку економіки України як єдиного народногосподарського комплексу нерозривно пов'язані з перспективами економічного розвитку регіонів країни. На державному рівні визначено основні засади державної регіональної політики на довгостроковий період, головною метою якої є створення умов для динамічного, збалансованого соціально-економічного розвитку України та її регіонів, підвищення рівня життя населення, забезпечення гарантованих державою соціальних стандартів для кожного її громадянина незалежно від місця проживання, а також упровадження ефективних механізмів стимулювання діяльності місцевих органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування та населення. Проте рівень багатьох прогнозів соціально-економічного розвитку регіонів не відповідає сучасним вимогам.

Розробка методичних основ та інструментарію управління економікою регіону є актуальним економічним завданням, пов'язаним з розробкою організаційно-економічного механізму управління економічною системою регіону.

Сьогодні в кожному регіоні розробляються програми, метою яких є визначення довгострокових цілей розвитку, параметрів прогнозних змін. Вони передбачають конкретні дії регіональної влади в розрізі пріоритетних для регіонів сфер економічної діяльності з метою досягнення бажаних прогнозних орієнтирів.

Регулювання ринкового господарства та деякі його теоретико-методологічні основи були започатковані Дж. Кейнсом, С. Ланзенауером, М. Спрангом, П. Уайтом, Л. Хайнцом та ін. Результати багатьох досліджень проблеми ефективного державного регулювання регіонального розвитку викладені в працях таких вітчизняних науковців, як О. І. Амош, С. О. Біла [2], Д. П. Богиня, В. Г. Бодрова, В. М. Гець [3], Е. М. Лібанова, В. М. Олуйко, В. В. Юрчишин та ін.

Водночас слід визнати, що в Україні поки ще не розроблені єдина наукова парадигма щодо програмно-цільового підходу в управлінні та методичні основи формування концепції соціально-економічного розвитку регіону.

Метою дослідження є теоретичне обґрунтування соціально-економічного розвитку регіону як складової державного регулювання економіки України.

Відповідно до загальної структури теорії управління регіональною економікою існує чотири напрями розвитку досліджень: нові парадигми та концепції регіону, просторова організація економіки, розміщення діяльності, міжрегіональні взаємодії [4].

У працях основоположників регіональної економіки регіон був тільки як зосередження природних ресурсів і населення, виробництва й споживання товарів, сфери обслуговування. Регіон не розглядався як суб'єкт економічних відносин, носій особливих економічних інтересів. У сучасних теоріях регіон досліджується як багатофункціональна та багатоаспектна система. Найбільшого поширення набули такі парадигми регіону: регіон-квазідержави, регіон-ринок (ринковий ареал), регіон-соціум. Зазначені перші три парадигми в теорії регіону включають проблему співвідношення ринкового саморегулювання, державного регулювання і соціального контролю. Підхід до регіону як соціуму (спільності людей, що живуть на певній території) висуває на перший план відтворення соціального життя (населення й трудових ресурсів, освіти, охорони здоров'я, культури, навколишнього середовища і т. ін.) і розвиток системи розселення. Вивчення ведеться в розрізі соціальних груп з їх особливими функціями й інтересами. Даний підхід ширше економічного. Він включає культурні, освітні, медичні, соціально-психологічні, політичні та інші аспекти життя регіонального соціуму, синтезу яких регіональна наука з самого початку приділяла велику увагу.

У теорії регіональної економіки розвиваються й інші спеціалізовані підходи. Наприклад, регіон як підсистема інформаційного суспільства або регіон як безпосередній учасник інтернаціоналізації та глобалізації

економіки. Теорії розвитку регіону спираються на досягнення макроекономіки, мікроекономіки, інституціональної економіки та інших напрямів сучасної економічної науки [5].

Подібність регіону й національної економіки визначає можливості застосування для регіону макроекономічних теорій (неокласичних, неокейнсіанських та ін.), особливо тих, які ставлять в основу виробничі фактори, виробництво, зайнятість, доходи. Теорії регіональної макроекономіки більше відповідають парадигмі «регіон як квазідержави». Таке застосування є більш адекватним для однорідних (гомогенних) регіонів.

Мікроекономічні теорії доцільно залучати тоді, коли подання регіону як точки або однорідного простору недостатньо й необхідно брати до уваги внутрішні відмінності (вузловий або поляризований регіон). Теорія й методологія мікроекономічного аналізу більше відповідають парадигмі «регіон як квазікорпорації» і «регіон як ринок». Еволюція теорії регіону відображає підвищення ролі «нематеріальних» цілей та факторів економічного розвитку й переходу регіонів на модель сталого (еколого-соціо-економічного) розвитку.

Особливої уваги потребує питання, що стосується розміщення діяльності. Теорії розміщення, які розробляються в останні десятиліття, не відкидаючи спадщини «класиків розміщення сільськогосподарського та промислового виробництва» і їх послідовників, зміщують акценти на інші види діяльності і чинники розміщення. Новими об'єктами теорії стають розміщення інновацій, телекомунікаційних та комп'ютерних систем, розвиток промислово-технологічних комплексів.

Управління розвитком регіону передбачає просторову організацію економіки. Теорії структуризації та ефективної організації економічного простору спираються на функціональні властивості форм просторової організації виробництва й розміщення промислових і транспортних вузлів, територіально виробничих комплексів, міських і сільських поселень різного типу.

Міжрегіональні економічні взаємодії є ключовим елементом забезпечення ефективності розвитку регіонів. Сучасна теорія міжрегіональних економічних взаємодій (або взаємодій регіональних економік) включає в себе теорії розміщення виробництва й виробничих факторів, міжрегіональних економічних зв'язків. Вона використовує результати теорії загальної економічної рівноваги та міжнародної економічної інтеграції. Математичною базою теорії є багаточільова оптимізація, теорії кооперативних ігор, групового вибору та ін. У системному аналізі міжрегіональних взаємодій найважливішу роль відіграють три фундаментальні поняття: оптимум Парето, ядро, економічна рівновага [1].

Досить важливо правильно побудувати схему функціонування економіки регіону. Перехід до ринкової економіки супроводжується тим,

що кожен регіон як суб'єкт стає економічною підсистемою з потужним взаємозв'язком своїх основних елементів. Значно зростає вплив доходів і платоспроможного попиту на регіональне виробництво, споживання та інвестиції, розвиток соціальної сфери, а також вплив виробництва на зайнятість і доходи. Міжрегіональний обмін здійснюється тепер на ринковій основі, і тому цей регіон відчуває вплив зовнішніх конкуруючих ринків товарів, праці й капіталу.

Регіон як підсистема національної економіки має економічні зв'язки з державними регулюючими системами, іншими регіонами й зовнішнім світом. У схемі економічних відносин відносини між регіонами й зовнішнім світом є переважно торговельними, хоча останнім часом регіони стають учасниками міжрегіонального та міжнародного ринків кредитних ресурсів та цінних паперів. Уряд постає безпосереднім учасником відносин з регіонами, головним чином, у фінансовій сфері.

Регіон – це складна економічна система. Від ефективного функціонування регіонів залежить розвиток економіки країни в цілому. Активна діяльність держави щодо регулювання регіонального розвитку останніми роками дозволила зменшити темпи поглиблення диспропорцій економічного й соціального розвитку між регіонами, досягти позитивних тенденцій зростання виробництва, активізації інвестиційних процесів у регіонах. Водночас в Україні ще не вдалося сформувати цілеспрямовану систему механізмів реалізації державної регіональної політики. На сучасному етапі необхідно сконцентрувати зусилля на розвитку інституційного, законодавчо-нормативного, науково-методичного забезпечення та на запровадженні активної державної регіональної політики, що сприятиме мобілізації всіх регіональних ресурсів для забезпечення економічного зростання й поглиблення структурних економічних трансформацій у державі та зміцненню демократичних засад розвитку українського суспільства.

Список використаних джерел

1. **Бажал Ю. М.** Економічна теорія технологічних змін : навч. посіб. / Ю. М. Бажал. – К. : Заповіт, 1996. – 240 с.
2. **Біла С.** Структурна політика в системі державного регулювання трансформаційної економіки / С. Біла. – К. : Вид-во УАДУ, 2001. – 406 с.
3. **Геєць В. М.** Нестабільність та економічне зростання / В. М. Геєць. – К., 2000. – 344 с.
4. **Мазур А. Г.** Регіональна парадигма суспільного розвитку / А. Г. Мазур. – Вінниця : Книга-Вега, 2007. – 159 с.
5. **Макконелл К.** Економикс: принципи, проблемы и политика / К. Макконелл, С. Брю. – М. : Республика, 1992. – Т. 2.

Надійшла до редколегії 30.12.10